

MULJEID «MONOLOOGIDE» ESIETENDUSELT

Neis muljeis läinud pühapäevase etendusest on ilmselt annus subjektiivsust ja tublisti analüütilist vajakajäämist, kuid seekordne esietendus oli emotsionaalselt erutav, mõttelt huvitav, temperamendilt noor ja värske.

Tänavusel «Estonia» aväritusel «Avameelne teater» prognoositi hooaja söosikuks balletikollektiiv: M. Murdmaa miniatuuride programm «Monoloogid», L. Minkuse «Don Quijote» Leningradi lavastusbrigaadilt ning kevadroaks E. Suvelt ja Ü. Vilimaalt ühiste «kaante» vahel Stravinski ja Brecht. Jäagu nimetuste valik subjektiivse «meeldib — ei meeldi» otsustada, aga sellist balletimeistrite tulva (M. Murdmaa, M. Šamševa, E. Suve, Ü. Vilimaa, J. Petuhhov) ühel hooajal võib siiralt tervitada.

«Monoloogide» esietendusele läks teater vastu eelteadmisega, et kohalik balletipublik on seni üsna skeptiliselt suhtunud ükskõik millise nime («Kammerballett» jmt.) all serveeritud lühiballettide õhtusse. Balletiminiaatuuride kavad seni populaarsed pole. Mida teha? Kas neist loobuda või kõige kiuste jätkata? Otsustati jätkata, sest otsinguvõimalused on selles valdkonnas ilmselt kõige avaramad.

Kolm kavaosa G. Mahleri, L. Berio ja K. Singi muusikale, mida ballettmeister Mai Murdmaa püüdis üksteisega siduda üldnimetusega «Monoloogid». Paraku nimetusega taotletud tervikult nähtud õhtust esmavaatamisel ei tekkinud. Iga osa seisis eraldi, ükskõiksena eelneva või järgneva suhtes. Kui midagi ühendavat otsida, siis vahest koreograafia kontrastide liinis. Varjundirikas ja meeleolukas G. Mahleri klassika interpreteering, painajalik grotesk varvastantsu keeles «Naises» ning näiline tummus ja tohutu s'isemine keskendus K. Singi ja L. Tammeli hispaania rütmide saatel. M. Murdmaa koreograafiai Mahleri ja Singi lavaleseadmisel ühendab veel pöördumise klassikaliste lavastustavade selguse juurde, muidugi nüüdistasemel.

Mõttelt on need osad inimese üksindus ja eneseületamine (Berio), värevald meeleolud ja tundevarjundid (Mahler) ning inimene sellisena, nagu ta on (Sink). Aga võib-olla ka nii: inimene nagu ta on, nagu ta olla tahab ja nagu näib?

Muidugi võib kõik öeldust olla ka puhtalt ratsionaalne konstruee-

● Kale Kõrb «Malaguenas»... ja Elita Erkina «Naine».

Henno Saarse fotod

• TEATER •

rimine. Miks õhtust ei tekkinud ühtsustunnet, seda on pärast esmavaatamist raske öelda.

L. Berio «Naine» Elita Erkina kehastuses lõi vaimusilma ette selle esmaesitaja Juta Lehiste, kelle esitusest saab esile tuua kolm vapustavat momenti: absoluutne ühtesulamine, lausa sarnasus helidega ning kehalise ja muusikast lähtuva plastika põhiolomuse süntees; teiseks, tantsu plastilise ekspressiivsuse ja üldistatav kõnekus, ning kolmandaks, üldistuse konkreetsus: hetketi oli Lehistel laval lausa tajutav liigutuste, žestide, pooside alltekst.

«Naise» seekordses interpreteeringus oli üksikuid sügavhetki baleriini pilgus, grimmis ja tardunud poosis, kuid osatäitmise plastika on ainult väliselt liikuv, vaid üksikuist karjatustest koosnev. Kindlasti annab see osa E. Erkinale palju, aga praegu pole ta ilmselt veel päriküpsuseni jõudnud.

G. Mahleri 10. sümfonia aadažole seatud «Hüvastijätt» intrigeerib plastilise nappusega. Laval valitseb heas mõttes vähesõnalisus. Tõsi, kummitama jäi tunne, et kõik sünnib laval rohkem mõistuse kui tunde tasandil. Tegelasloomik (T. Maiste, A. Ruusmaa, J. Garancis) tantsib Murd-

maa rafineeritud koreograafiai ja stiili nüansirikkalt. Pooltoonid on koreograafiliselt eeskujulikud nagu sulejoonis. Pole midagi üldist; kõik on konkreetne, kohati isegi naturalismi kalduv, kuid mõte ja mõtetearendus on selgelt tajutav.

Samas taban end just Mahleri ajal mõttelt, et balletisolistid muusikat osaliselt segavad. Ikka on nende pürgimistes midagi muusikast sõltumatut ja muusikaväärtused ei lase laval toimuvale alati järgitult anduda. Sellest ketserlik küsimus: kuivõrd üldse on võimalik saavutada tantsu ja sümfonia ühtesulamist?

K. Singi vokaaltsükkel «Surma ja sünni laulud» on võrdselt uudne nii lavastajale, vokaalsolistile, muusikute nelikule, balletiartistidele kui saalisistujatele. Kõik on enese leida ja esmane. Sellest ilmselt ka täiuslik andumine teost kandvale emotsionaalsele voolusele. Minule tabati seekord ime!

M. Murdmaa on ennegi midagi sellist saavutanud. Meenutagem kas või E. Tambergi «Ballettsümfooniat» ja «Joanna Tentatut», V. Tormise «Eesti ballaade» või M. Bulgakovi romaani «Meister ja Margarita» balletivarianti. Esmavaatamisel olin üleni muusikas, L. Tammeli hurmavas vokaalis ja heas lavatantsus, kompositsiooni loogilises lihtsuses, selle mõttesügavuses ja emotsionaalsuses. Tuli tahtmine kasutada mõistet «klassikaline»: nii selguselt kui idee puhtuselt. Rangelt ratsionaalne ja ühtlasi hämmastavalt emotsionaalne.

«Karjes» nägime noore tantsi-

ja A. Izmetšjevi «Meistri ja Margarita» Wolandiga antud vekselite kinnimaksmist. Noormees on tehniliselt tugevasti edasi läinud, kuigi algusosas on tal veel tege- mist tasakaaluhooldimisega ja pöördedki lõpevad määrduvalt. Kuid sammustiku esitamisel tabab Izmetšjev Murdmaa stiilsust, ilmestades tõelist pinget just tunnete välises allasurutuses. Nüüd jääb edasistelt etendustelt oodata teravust, lakoonilisust ja lõplikku stiilipuhtust.

«Lahkunud hinges» elab O. Tšitšerova täiuslikult muusikasse. Mitte halisev ja õrnalt unelev, vaid valus ja traagiline. O. Tšitšeroval vahelduvad valus, küsiv, ootav ja lootev pilk. Kumerate, rippuvate küünarnukkidega tõstetud käed. Siis langeb üks käsi, teine, nagu läbiks neid mingi värin, elektrilöökk. Aeglaselt langeb baleriin pea: ahastuses, lootusetuses.

«Malaguenas» on ballettmeisteril loodud vastavalt Kale Kõrbi andele. Raske on isegi öelda, mis on seal baleriinilt, mis ballettmeisterilt. Midagi pingelist on laval läbi elatud ning sellest sujuvana ja kogeenumana välja tuldud. Kõrb nagu laulaks nais- häälele kaasa. «Malaguenas» su- lavad ühtseks tervikuks muusika, solistid ja kordeballett. Suure- pärast üldmuljet kahandab vaid V. Fedortšenko tantsijatuubi mõ- ningane sobimatus antud ossa. Sammustiku plastilisest esitusest on vähe, et kaoksik kõik Murd- maa seade salakarid.

Sellest koorubki mulle oluli- sim: «Estonia» seekordse eten- duse osal solistidel peaaegu pole veel õigust nii kaalukale koreo- graafia. Või tuleb nentida vast- tupidi, et peaballettmeister peab rohkem arvestama, kes solistidest mida suudab?

Kokkuvõtteks. Ilmselt jäi palju kahe silma vahele ja palju jääb ütle mata. Kuid kõlama jäi Murd- maa koreograafia. Klassikalise- st tantsust pärit pas' de omapärasel seostamisel ja läbikomponeerimise- le, poosidele, tõstetele, sammudele ikka ja jälle uudse esitus- rakursi leidmisel, neile kõigile ai- nult selleks korraks leitud plasti- lise nüansi lisamisel on Murd- maa fantaasia ammendamatu. See on piirideta klassikalise tantsu keel.

Kaheldamatult on «Monoloogid» nüüdiskõlaga teatriõhtu mõõdu- mäite esteetiliste vääriustega, mille vaatajainiõudmist kinnitas viimse võimaluseni väljamüüdu- saali aplausituh.

AGO HERKUL